

Etusivu>Sinun oikeutesi>Alaikäisen oikeudet tuomioistuinkäsittelyssä

Alaikäisen oikeudet tuomioistuinkäsittelyssä

Itävalta

Itävallan siviiliprosessilaissa (*Zivilprozessordnung*) vahvistetaan yleisiä periaatteita, jotka koskevat alaikäisten eli alle 18-vuotiaiden henkilöiden kuulemista siviilioikeudellisessa menettelyssä. Niiden avulla otetaan huomioon erityinen tarve suojella alaikäisiä kuormittavilta kuulemistilanteilta. Alaikäisen henkilön kuulemisesta voidaan pyynnöstä tai viran puolesta luopua kokonaan tai osittain, jos kuuleminen lähtökohtaisesti on uhkana hänen hyvinvoinnilleen, kun otetaan huomioon kuulemisen aihe, hänen henkinen kypsyytensä ja hänen suhteensa asianosaisiin, eikä häntä voida suojella muulla tavoin. Jos kuuleminen on uhkana alaikäisen henkilön hyvinvoinnille vain asianosaisten tai heidän edustajiensa läsnä ollessa, se voidaan toteuttaa erillisessä tilassa. Tarvittaessa sen voivat pitää sopivaksi katsotut asiantuntijat. Kuulemiseen on otettava mukaan alaikäisen luotettu henkilö, jos se on alaikäisen edun kannalta tarkoituksenmukaista. Jos siviilioikeudenkäynnillä on aineellinen yhteys rikosoikeudenkäyntiin ja jos tässä rikosoikeudenkäynnissä uhrin asemassa olevaa vajaavaltaista alaikäistä eli alle 14-vuotiaasta alaikäistä on määrä kuulustella siviilioikeudenkäynnissä, kuulemisen suorittaa aina sopivaksi katsottu asiantuntija. Kuuleminen julkisessa suullisessa käsittelyssä voidaan toteuttaa tarvittaessa myös suljetuin ovin.

Itävallan rikosoikeudellinen menettely, jossa epäilty on alaikäinen henkilö

Nuorisrikos (*Jugendstrafat*) on rikos, jonka tekee neljätoista mutta ei kahdeksaatoista vuotta täyttänyt henkilö [nuorisotuomioistuinlain (*Jugendgerichtsgesetz* (JGG)) 1 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohta].

Alle 14-vuotiaan alaikäisen henkilön tekemistä rikoksista ei nosteta syytettä. Holhousasioita käsittelevä tuomioistuin (*Vormundschaftsgericht*) tai perheasioita käsittelevä tuomioistuin (*Familiengericht*) voi tällaisten rikosten johdosta ryhtyä vain alaikäisen henkilön persoonallisuuden kehitystä turvaaviin ja edistäviin toimenpiteisiin [JGG:n 4 §:n 1 momentti].

Nuori (eli neljätoista mutta ei kahdeksaatoista vuotta täyttänyt) rikoksenteijä ei myöskään joudu rikosoikeudelliseen vastuuseen, jos

1. hän ei erityisistä syistä ole riittävän kypsä ymmärtääkseen teon lainvastaisuuden tai toimimaan vastaavasti, tai
2. hän on rikoksen tekehkellä alle 16-vuotias, rikos ei ole vakava eikä ole erityisiä syitä soveltaa alaikäisiä koskevaa rikoslainsäädäntöä (*Jugendstrafrecht*), jotta nuori ei syyllistyisi uusiin rikoksiin.

Alaikäisiä koskeva rikoslainsäädäntö perustuu ennen kaikkea nuorisotuomioistuinlakiin. Sen peruseriaatteena on estää rikoksenteijää tekemästä uusia rikoksia ja auttaa häntä kasvamaan vastuuntuntoiseksi ja lainkuulijaiseksi kansalaiseksi [5 §:n 1 momentti]. Nuorisotuomioistuinlain tietyt menettelysäännöt ja tietyt seurausten ankaruutta lieventävät säännökset koskevat myös kahdeksantoista mutta ei kahtakymmentä vuotta täyttäneitä henkilöitä, jotka katsotaan "nuoriksi aikuisiksi" [JGG:n 1 §:n 5 momentti ja 19 §].

Alaikäisiä rikoksenteijöitä vastaan käytävissä menettelyissä seuraamukseksi määrätään yleensä puolet vankeusrangaistuksen enimmäiskestosta ja puolet päiväsakon enimmäismäärästä. Samoin toimitaan useimmissa nuoria aikuisia vastaan käytävissä menettelyissä. Vähimmäisseuraamuksista ei ole säädetty. Kunkin tapauksen arvoon, hyötyyn tai vahinkoon perustuvia sakkorangaistuksia, mukaan lukien rikoshyödyn arvoa vastaavan omaisuuden menetetyksi tuomitseminen ja takavarikointi, voidaan määrätä vain, jos ne eivät vaaranna vastaajan tulevaa kehitystä [JGG:n 5 §:n 4, 5 ja 6 momentti].

Alaikäisille ja nuorille aikuisille rikoksenteijöille ei voida määrätä elinkautista vankeusrangaistusta. Rikoksesta, josta voi seurata elinkautinen vankeusrangaistus ja rikoksesta, josta voi seurata 10–20 vuoden elinkautinen vankeusrangaistus, määrätään yli 16-vuotiaan alaikäisen rikoksenteijän tapauksessa 1–15 vuoden vankeusrangaistus ja muissa tapauksissa 1–10 vuoden vankeusrangaistus [JGG:n 5 §:n 2 kohta]. Rikoksesta, josta voi seurata 10–20 vuoden vankeusrangaistus, on määrättävä vähintään kuuden ja enintään kymmenen vuoden vankeusrangaistus [JGG:n 5 §:n 3 kohta]. Itävallan rikosoikeudellista menettelyä, jossa epäilty on alaikäinen henkilö, voidaan luonnehtia menettelyyn perustuvaksi dekriminalisoinniksi. Siinä voidaan jättää syyte nostamatta tai jättää asia syyttämättä. Syyttäjänviraston on jätettävä syyte nostamatta, kun rikoksenteijä on alaikäinen ja jos rikoksesta voi seurata vain sakkorangaistus tai enintään viiden vuoden vankeusrangaistus eikä vaikuta tarpeelliselta ryhtyä lisätoimiin, joilla nuorta rikoksenteijää estetään ajautumasta uudelleen rikoksen polulle. Rikoksesta epäilty vastaan on kuitenkin aina nostettava syyte, jos rikos on johtanut uhrin kuolemaan [JGG:n 6 §:n 1 momentti]. Samoin edellytyksin tuomioistuimen on päätettävä rikosoikeudellinen menettely päätöksellä esitutkinnan tai syytteenespanon aloittamisen jälkeen ja ennen pääkäsittelyn päättämistä [JGG:n 6 §:n 3 momentti].

Jos katsotaan tarpeelliseksi antaa rikoksesta epäillylle virallisesti tietoa tiettyjen tekojen, kuten syytteenespanon pantujen rikosten, lainvastaisuudesta ja tekojen mahdollisista seurauksista, holhousasioita käsittelevän tuomioistuimen on tehtävä se syyttäjänviraston pyynnöstä [JGG:n 6 §:n 2 momentti].

Lisäksi syyttäjänviraston on tarjottava rikoksesta epäillylle oikeudenkäynnin korvaavia toimenpiteitä (*Diversionsmaßnahmen*) sillä yleisellä edellytyksellä, että tapausta ei katsota vakavaksi, kyseessä ei ole henkirikos eikä rankaisemista katsota tarpeelliseksi rikoksesta epäillyn pitämiseksi kaidalla tiellä.

Toimenpidevaihtoehtoja on neljä: tietyn rahasumman maksaminen (rikosprosessilain (*Strafprozessordnung* (StPO)) 200 §), yhdyskuntapalvelu (StPO:n 201 ja 202 §), koeaika yhdistettynä rikosseuraamustyöntekijän tukeen ja veloitteisiin (StPO:n 203 §) sekä sovittelu (StPO:n 204 §). Samoin edellytyksin tuomioistuin voi päättää rikosoikeudenkäynnin myös syytteenespanon luopumiseen.

Yksi mahdollinen reaktio on syyllisyyden toteaminen määräämättä rangaistusta [JGG:n 12 §] tai sillä varauksella, että rangaistus määrätään myöhemmin [JGG:n 13 §]. Veloitteisiin voi sisältyä ehtoja, ehdonalaisvalvontaa sekä tuomioistuimen määräyksiä.

JGG:n 12 §:n mukaan tuomioistuimen tulee jättää tuomio antamatta, jos alaikäiselle rikoksenteijälle on määrättävä vain lievä rangaistus ja jos voidaan olettaa, että tuomion antaminen jo sinänsä riittää varmistamaan, ettei rikoksenteijä tee uusia rikoksia.

JGG:n 13 §:n mukaan alaikäisen vähintään yhden ja enintään kolmen vuoden koeajan kuluessa tekemästä rikoksesta ei saa määrätä rangaistusta, jos voidaan olettaa, että tuomion antamisella ja seuraamuksen uhalla jo sinänsä tai yhdessä muiden toimenpiteiden kanssa voidaan varmistaa, ettei rikoksenteijä tee uusia rikoksia.

Mahdollisuus ehdollisen tai ehdottoman tuomion antamiseen täydentää tuomioistuimen valinnan vaihtoehtoja nuorisorikollisuuteen vastaamisessa.

Jos katsotaan tarpeelliseksi antaa rikoksesta epäillylle virallisesti tietoa tiettyjen tekojen, kuten syytteenespanon pantujen rikosten, lainvastaisuudesta ja tekojen mahdollisista seurauksista, holhousasioita käsittelevän tuomioistuimen on tehtävä se syyttäjänviraston pyynnöstä [JGG:n 6 §:n 2 momentti].

Jotta voidaan estää etenkin lyhytaikaisten vapaudenmenetysten haittavaikutukset, tulee tutkintavankeutta määrätä vain, jos se on välttämätöntä eikä muita reagointimahdollisuuksia ole. Vähäisistä rikkomuksista ei voida määrätä tutkintavankeutta.

Syyttäjiillä ja tuomareilla on velvollisuus tutkia säännöllisesti, onko tutkintavankeus välttämätöntä. Sen vuoksi ja muiden menettelymahdollisuuksien tutkimiseksi on pidettävä kokouksia, joihin otetaan mukaan alaikäisen rikoksentehtäjän sosiaalinen verkosto. Kokousten tavoitteena on tutkintavankeuden välttäminen.

Lisäksi lähes kaikissa tapauksissa on toteutettava yksilöllinen arviointi (kysely), jossa on otettava huomioon erityisesti alaikäisen rikoksentehtäjän persoonallisuus ja kypsyytensä ja taloudellinen, sosiaalinen ja perhetausta sekä elinympäristö ja erityinen suojelutarve.

Alaikäisiä koskevassa Itävallan rikoslainsäädännössä varmistetaan erityisesti, että alaikäisiä vastaan käytäviä rikosoikeudellisia menettelyjä käsittelevillä tuomareilla ja syyttäjiillä on tämän alan erityistä asiantuntemusta sekä hyvät mahdollisuudet osallistua alan koulutukseen.

Yhteenvedon voidaan sanoa, että Itävallan nuorisotuomioistuinlakiin sisältyvä välineitä, joiden avulla syyttäjät ja tuomarit voivat tehdä parhaita mahdollisia ratkaisuja rikosoikeudenkäynneissä alaikäisiä rikoksentehtäjiä vastaan. Niiden ansiosta voidaan käyttää myös mahdollisimman monia korjaavan oikeuden toimenpiteitä.

Kun alaikäisiä vastaan käytävistä rikosoikeudenkäynneistä annettu direktiivi (rikoksesta epäiltyjä tai syytettyjä lapsia koskevista menettelytakeista rikosoikeudellisissa menettelyissä 11 päivänä toukokuuta 2016 annettu direktiivi (EU) 2016/800, EUVL L 132, 11.5.2016, s. 1 ja sitä seuraavat sivut) saatettiin osaksi kansallista lainsäädäntöä, varmistettiin lisäksi, että oikeusavustaja (*Rechtsbeistand*) edustaa alaikäisiä aktiivisesti jo ensimmäisessä poliisin suorittamassa kuulemisessa. (Tätä sovelletaan poikkeuksetta ainakin rikosoikeudenkäynneissä.) Lisäksi poliisin ja muiden lainvalvontaviranomaisten suorittamat kuulemiset on tallennettava audiovisuaalisesti, mikäli se on kohtuullista (erityisesti, jos oikeusavustaja ei ole läsnä) ja jos alaikäisen rikoksesta epäillyn tiedonsaantioikeuksia on laajennettu alaikäisiä vastaan käytävistä rikosoikeudenkäynneistä annetun direktiivin vaatimusten mukaisesti. Edellä mainitun direktiivin muissa säännöksissä säädetään oikeuksista, jotka sisältyvät olennaisilta osin jo nuorisotuomioistuinlakiin.

Alaikäisten uhrien oikeudet rikosoikeudellisessa menettelyssä:

Itävallan rikosoikeudellisessa menettelyssä on kaikille uhreille kuuluvien yleisten oikeuksien (Itävallan rikosprosessilain (*Strafprozessordnung* (StPO)) 66 § ja sitä seuraavat pykälät) ohella monia erityisiä oikeuksia ja toimenpiteitä alaikäisten uhrien suojelua varten. Niistä esimerkkinä ovat edunvalvojan määrääminen alaikäisille rikoksen uhreille StPO:n 66a §:n 3 momentin mukaisissa tapauksissa;

tiedottaminen vangin karkaamisesta ja kiinniotamisesta sekä siitä, kun tuomittu pääsee ensimmäisen kerran vartioimatta ulos rangaistuslaitoksesta tai tuomittu tulevista tai tapahtuneesta vapauttamisesta ja uhrin suojelemiseksi tuomitulle annetuista ehdoista (rangaistusten täytäntöönpanoa koskevan lain (*Strafvollzugsgesetz* (StVG)) 106 §:n 4 momentti ja 149 §:n 5 momentti);

psykososiaalinen ja oikeudellinen tuki ja neuvonta rikosoikeudellisessa menettelyssä StPO:n 66b §:n mukaisesti (katso jäljempänä); mahdollisuus toteuttaa esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä kontradiktorinen kuuleminen erillisessä tilassa ja hienotunteisesti välttämällä suoraa kontaktia todistajien ja vastaajan välillä (StPO:n 165 ja 250 §);

jos kontradiktorinen kuuleminen on toteutettu, todistaja ei ole velvollinen antamaan muita todistajanlausuntoja ja kontradiktorisen kuulemisen pöytäkirja voidaan lukea oikeudenkäynnissä (StPO:n 252 §:n 1 momentin 2a kohta);

todistajan henkilöllisyyden suojaaminen (StPO:n 10 §:n 3 momentti, 161 §:n 1 momentti ja 162 §);

uhrin yksityisyyden suojaaminen (StPO:n 228 §:n 4 momentti; tiedotusvälineitä koskevan lain (*Mediengesetz* (MedienG)) 7a §:n 1 momentin 1 kohta);

mahdollisuus kuulla todistajaa tämän kotona tai jossakin muussa paikassa (esim. todistajan sairauden tai heikon terveydentilan vuoksi tai muissa perustelluissa tapauksissa - StPO:n 160 §:n 1 momentti ja StPO:n 247a §);

Alle 18-vuotiaiden uhrien katsotaan aina olevan erityisen suojelun tarpeessa, ja heillä on rikosoikeudenkäynnissä uhrien yleisten oikeuksien lisäksi seuraavat StPO:n 66a §:n 2 momentissa luetellut erityisoikeudet:

oikeus tulla mahdollisuuksien mukaan samaa sukupuolta olevan henkilön kuulemaksi esitutkinnassa (1 kohta),

oikeus vaatia esitutkintavaiheen ja oikeuskäsittelyn kuulemisissa mahdollisuuksien mukaan samaa sukupuolta olevan henkilön (1a kohta) tulkkaukspalveluja (66 §:n 3 momentti),

oikeus kieltäytyä vastaamasta kysymyksiin rikoksen yksityiskohdista, jos niistä kertominen on hänen mielestään kohtuutonta, sekä kysymyksiin yksityiseen elämänpiiriin kuuluvista asioista (2 kohta),

oikeus vaatia erityistä hienotunteisuutta esitutkinnan ja oikeudenkäynnin kuulemisissa (StPO:n 165 §, 250 §:n 3 momentti); alaikäisellä uhrilla, jonka seksuaalista koskemattomuutta syytteen alaisena oleva rikos saattaa olla loukannut, on aina oikeus tulla kuulluksi StPO:n 165 §:n 3 momentissa kuvatulla tavalla ja kuulemisen suorittaa tarvittaessa asiantuntija (3 kohta),

oikeus vaatia oikeuskäsittelyn järjestämistä suljetuin ovin (StPO:n 229 §:n 1 momentti) (4 kohta),

oikeus siihen, että hänelle annetaan viipymättä tietoa viran puolesta StPO:n 172 §:n 4 momentissa, 177 §:n 5 momentissa ja 181a §:ssä tarkoitettulla tavalla (5 kohta) ja

oikeus ottaa luotettu henkilö mukaan kuulemiseen (StPO:n 160 §:n 2 momentti) (6 kohta).

StPO:n 70 §:n 1 momentin mukaan erityisen suojelun tarpeessa oleville rikoksen uhreille on viimeistään ennen heidän ensimmäistä kuulemistaan tiedotettava **heidän oikeuksistaan, jotka perustuvat StPO:n 66a §:ään.**

Lisäksi uhrien **oikeuksista on tiedotettava** kielellä, jota uhrin ymmärtävät, ja **ymmärrettävällä tavalla ottaen huomioon heidän erityiset henkilökohtaiset tarpeensa.**

Alle 14-vuotiaita uhreja saa StPO:n 160 §:n 3 momentin mukaan **kuulla vain luotetun henkilön läsnä ollessa.** Henkilö voi olla joko oikeudellinen edustaja, oikeudellisen tukipalvelun tukihenkilö tai joku muu luotettu henkilö. Myös kaikilla muilla uhreilla ja erityisesti neljätoista mutta ei kahdeksaatoista vuotta täyttäneillä, on oikeus ottaa valitsemansa luotettu henkilö mukaan kuulemiseen. Tästä oikeudesta on kerrottava jo kuulemiskutsussa.

Vuodesta 1997 alkaen kaikkiin tuomioistuihin, joissa pidetään rikosoikeudenkäyntejä, on järjestetty lasten tarpeiden mukaisia kuulemistiloja.

Rikoksen uhreja suojellaan rikosoikeudellisessa menettelyssä erityisesti psykososiaalisten ja oikeudellisten tukipalvelujen avulla. Niitä myönnetään maksutta tietuille henkilöryhmille näiden pyynnöstä.

Oikeus **psykososiaalisiiin ja oikeudellisiin tukipalveluihin** on seuraavilla henkilöillä:

uhrit, jotka ovat joutuneet tahallisen väkivallan tai vakavan uhkauksen kohteeksi tai joiden seksuaalista koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta on loukattu tai joiden henkilökohtaista riippuvuutta on saatettu käyttää hyväksi tällaisen rikoksen yhteydessä

mahdollisen henkirikoksen uhrin lähiomaiset tai rikoksen todistajina olleet muut omaiset

terrorismirikosten uhrin

tyyppillisen verkossa toteutettavan viharikoksen uhrin. Tällaisiin rikoksiin luetaan jatkuva vainoaminen, jatkuva häirintä televiestinnän tai tietojärjestelmän kautta (kyberkiusaaminen) ja tällaiseen rikokseen yllytys. Näihin rikoksiin kuuluvat myös sellaiset rikokset kuin herjaus, jo käsitellystä rikoksesta syyttäminen, solvaus ja kunnianloukkaus, jos on viitteitä siitä, että rikos on tehty televiestinnän tai tietojärjestelmän avulla.

alaikäiset, jotka ovat todistaneet väkivaltaa sosiaalisessa lähiympäristössä (perheväkivalta, lapsiin kohdistuva väkivalta).

Tukipalvelujen saannin edellytyksenä on, että ne ovat tarpeen uhrin oikeuksien puolustamiseksi. Tarpeellisuuden varmistaa uhrien tukijärjestö.

Psykososiaalisiin tukipalveluihin kuuluu uhrin tukeminen valmistautumisessa rikosoikeudelliseen menettelyyn ja siihen liittyvään emotionaaliseen kuormitukseen sekä mukanaolo kuultaessa uhria todistajana, oikeudelliset tukipalvelut, oikeudellinen neuvonta ja asianajajan tarjoama uhrin oikeudellinen edustus rikosoikeudellisessa menettelyssä (StPO:n 66b §). **Alle 14-vuotiailla, joiden seksuaalista koskemattomuutta on voitu loukata, on aina oikeus käyttää psykososiaalisia tukipalveluja.**

Liittovaltion oikeusministerillä on oikeus valtuuttaa sopimuksella **toimiviksi osoittautuneita sopivia laitoksia** antamaan tukipalveluja 1 kohdassa mainituille henkilöille lakisääteisten edellytysten tutkimisen jälkeen (StPO:n 66b §:n 3 momentin ensimmäinen osa). Liittovaltion oikeusministeriö on valtuuttanut sopimuksella **monia toimiviksi osoittautuneita sopivia laitoksia** antamaan psykososiaalisia ja oikeudellisia tukipalveluja. Monet näistä laitoksista, kuten **lastensuojelukeskukset, väkivallan ehkäisemisen keskukset ja interventiokeskukset, ovat erikoistuneet työhön lasten kanssa.**

Päivitetty viimeksi: 21/05/2024

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät asianomaiset jäsenvaltiot. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Euroopan komissio ei ole vastuussa tässä asiakirjassa esitetyistä tai mainituista tiedoista. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.